

HENDRIK KRAEMER IN MEMORIAM

av

O. G. M.

Den 11. november 1965 døde Hendrik Kraemer, 77 år gammel. Hensikten med denne artikkel er ikke å skildre hans livsverk, men bare — i ærbødighet og takknemlighet — å peke på visse sider ved dette, og da i første rekke hans bidrag til misjonstenkingen.

Først noen biografiske data. Hendrik Kraemer ble født i Amsterdam i 1888. Hans far, en tysk håndverker som hadde utvandret til Nederland, døde da gutten bare var 6 år gammel. Noen år senere døde også hans mor, og han ble satt på et barnehjem hvor han fikk en streng oppdragelse. Han ble postbud, men fikk kort tid etter kallet til misjonær-gjerningen etter å ha hørt en misjonær fra Ny-Guinea berette om sin virksomhet der. På egen hånd skaffet han seg de kunnskaper som var nødvendige for å bli opptatt ved Misjonsskolen i Oegstgeest (nær Leiden). Her studerte han i fire år. I 1921 tok han doktorgraden på en avhandling om muslimsk mystikk i Java og Sumatra. I tretten år virket han i Det nederlandske bibelselskaps tjeneste i Indonesia. Gjennom sitt arbeid som språkforsker og bibeloversetter og gjennom sine studier av religionene — i første rekke islam — og av misjonsproblemene, vant han seg snart et navn i videre kretser. Han spilte en ledende rolle på Det internasjonale misjonsråds verdensmøter i Jerusalem (1928) og Tambaram, Madras (1938), — på det siste møte var han likefrem den sentrale skikkelse.

I 1937 ble Kraemer professor i religionshistorie ved Universitetet i Leiden. Under den annen verdenskrig tok han aktiv del i motstandsbevegelsen og tilbrakte et år i konsentrasjonsleir. Da freden kom, tok han opp et energisk arbeid for fornyelse av kirkelivet både på det nasjonale og det internasjonale plan. Han

var en av forgrunnsskikkelsene på Kirkenes Verdensråds konstituerende generalforsamling i Amsterdam 1948, og ledet i nesten to decennier Det ekumeniske institutt i Bossey (nær Genève). De siste ti år av sitt liv var han nesten utelukkende opptatt med studier, og resultatet av disse foreligger i form av en rekke betydelige publikasjoner.

Kraemer så det som sin oppgave å mane til en ny og dypere forståelse av den kristne misjonsoppgave, å gjøre oppmerksom på hva han selv kalte «den kopernikanske omveltning» i kirkens verdensmisjon, og nødvendigheten av i lys av den nye situasjon å gjennomtenke påny grunnlaget og målsetningen for denne virksomhet. Han ivret for full og øyeblikkelig overføring av ansvar og ledelse fra de vesterlandske misjoner til de unge kirker. Misjonen, slik han forsto og tolket den, er et oppdrag gitt til kirkene i Europa/Amerika og i Afrika/Asia av deres felles Herre, et oppdrag som nettopp av denne grunn må utføres som en felles forpliktelse. Allerede et par årtier før man i verdensmisjonen forøvrig hadde begynt å forstå betydningen av fremveksten av «stedegne, selvstendige kirker», og av å trekke de praktiske konsekvenser av denne forståelse, hadde Kraemer i sine rapporter om misjonen i Indonesia med profetisk klarsyn og med stor styrke pekt på denne oppgave.

Svaret på spørsmålet om forholdet mellom evangeliet og religionene, selve grunnspørsmålet i den kristne verdensmisjon, fant Kraemer i formelen «bibelsk realisme». De frelseshistoriske begivenheter Den Hellige Skrift vidner om, er begivenheter gjennom hvilke Gud har handlet i historien til beste for menneskeslekten som helhet på en enestående og endegyldig måte. Den «steilhet» og «ensidighet» som Kraemer gjorde gjeldende disse synsmåter med i 1920- og 1930-årene, modifiserte han noe i sine senere arbeider. Religionene er ikke å betrakte og vurdere som utelukkende menneskelige prestasjoner og fenomener. Skriften selv — jfr. bl. a. Rom. 1 og 2 — opererer med en «naturlig teologi» eller en «alminnelig åpenbaring». Spørsmålet om Guds virksomhet i religionene må i religionene besvares dialektisk, altså både med ja og nei. Mennesket er skapt til samfunn med Gud,

men gjennom synden er det skilt fra ham. Mennesket gjør opprør mot Gud, men allikevel søker det ham.

Kraemers misjonssyn er blitt karakterisert av hans landsmann dr. W. A. Visser 't Hooft, Kirkenes Verdensråds generalsekretær, slik (Ecumenical Press Service 1965 nr. 41 s. 9):

«Det virkelig originale i hans misjonsholdning ligger nettopp i den dialektiske kombinasjon av en kompromissløs, kristosentrisk teologi med en tålmodig, omsorgsfull innstilling overfor det åndelige liv hos de mennesker evangeliet skal forkynnes for. Det er ikke vanskelig å finne slike som nekter å vike en tomme fra hevdelsen av at åpenbaringen i Kristus er enestående og absolutt. Det er heller ikke vanskelig å finne slike som viser en dyp forståelse av religionene i Asia og Afrika, deres innhold og struktur. Men det er ikke mange begge disse ting kan sies om på samme tid, og blant disse få er Kraemer den som klarest har gitt uttrykk for den dialektiske spenning i den ekte misjonsholdning.»

Kraemers litterære produksjon utmerker seg både i kvalitet og omfang. Det mest kjente av hans arbeider er nok boken han skrev på oppfordring av Det internasjonale misjonsråd som grunnlag for Tambaram-konferansens drøftelser av forholdet mellom evangeliet og religionene: *The Christian Message in a Non-Christian World* — en bok som har vært ivrig diskutert og kritisert, men som av alle — uansett syn — også har høstet uforbeholden anerkjennelse for sin teologiske tyngde, sin religionshistoriske lærdom og sine insiterende synspunkter. En fortsettelse av dette verk — med fastholdelse av grunnholdningen (det teologiske standpunkt), men med nærmere presisering av denne, til dels også med korrigerende av den tidligere fremstilling (f. eks. med hensyn til problemet «tilknytningspunkter», jfr. ovenfor) — er den store og dyptpløyende undersøkelse *Religion and the Christian Faith*. Andre arbeider hvor det samme emne behandles, men under andre synspunkter, er *World Cultures and World Religions* og *The Communication of the Christian Faith*. Dokument-samlingen *From Missionfield to Independent Church* gir et ypperlig innblikk i den misjonsstrategi Kraemer, i samsvarende med sin misjonsteologi, gjorde seg til talsmann for. Og

ønsker man en fremstilling av det syn på legfolkets plass i og betydning for kirken denne «legmann blant teologer og teolog blant legmenn» hevdet, er A Theology of the Laity verket. Denne bok, som er oversatt til norsk (Legfolket og kirken. Forlaget Land og Kirke, Oslo 1958), gir en utmerket innføring i Kraemers tankeverden. Her heter det bl. a.:

«Gud har omsorg for verden. Det er det første vi kan slå fast når vi ser på Guds åpenbaring i historien til menneskers frelse og forløsning. I alt det som skjedde ved Kristus, hadde Gud hele menneskeslekten for øye. Kirken er derfor bare noe midlertidig, ikke noe endelig. Den er ikke til for sin egen skyld, men for verdens skyld. Denne enkle sannhet, som er så innlysende når vi tenker etter, er på en eller annen måte merkelig nok blitt borte i kirken.»

En radikal nyorientering må til på dette punkt, hevder Kraemer. Bare en kirke som etter Guds forbilde gjør verden til gjenstand for sin omsorg, er virkelig kirke. Som det organ Kristus har skapt ved sin Ånd, er kirken først og fremst tjenende og misjonerende:

«Å si at kirken ifølge sitt kall og sin natur skal være misjonerende eller apostolisk, krever en nærmere forklaring. Det riktige er simpelthen å si at kirke er misjon! Men det er noe helt annet enn hva vi vanligvis mener når vi snakker om kirkens forpliktelse til å drive misjon. Folk oppfatter det slik at misjonsarbeidet er en gren blant de mange som hører inn under kirkens virkefelt, kanskje en av de største og viktigste, men i alle fall noe ikke alle ser likt på. Man kan føle seg mer eller mindre engasjert. Men denne oppfatning står stikk i strid med kirkens sanne kall og natur, hvis det altså forholder seg slik at kirke *er* misjon, ikke bare at den *driver* misjon som ledd i sitt mangeartede arbeid. At kirken *driver* misjon, betyr at det er visse tider og visse deler av verden hvor dette er blitt aktuelt. At kirken *er* misjon, vil derimot si at den overalt og til alle tider favner hele den verden som den er utsendt til.»